

MINISTARSTVO ZNANOSTI I OBRAZOVANJA
NACIONALNI DOKUMENT DRUŠTVENO-HUMANISTIČKOG
PODRUČJA KURIKULUMA

PRIJEDLOG NAKON JAVNE RASPRAVE

Prosinac 2017.

A. OPIS DRUŠTVENO-HUMANISTIČKOGA PODRUČJA KURIKULUMA

Svrha je učenja i poučavanja unutar društveno-humanističkoga područja stvaranje okruženja za razvoj učenika u svjesnu, samostalnu i odgovornu osobu koja će razumjeti i kritički promišljati o svojem položaju i ulozi u suvremenom svijetu te aktivno djelovati u društvenome, kulturnom, ekonomskom i političkom razvoju zajednice u kojoj živi. U središtu ovoga područja različiti su aspekti ljudske egzistencije. Društveno-humanističko područje promiče prihvaćanje kulturnih različitosti i omogućava razvoj učenika u demokratski osviještena građanina, koji će kao informiran i razborit pojedinac moći donositi promišljene odluke usmjerene na opće i vlastito dobro te se razviti u osobu koja prihvaća različitost i djeluje unutar različitih zajednica. Razvoj svijesti o vlastitim vrijednostima i vrijednostima drugih ljudi te njihovo razumijevanje omogućit će učeniku razvijanje argumentiranih stavova i nadvladavanje predrasuda, stereotipa, netolerancije te diskriminacije. Učenik će spoznati značenje ljudskih prava i potrebu njihove zaštite radi suživota te samostalna i slobodna sudjelovanja u političkom, ekonomskom i društvenom životu zajednice.

Znanja, vještine i vrijednosti stečene učenjem u društveno-humanističkom području temelj su stvaranja odgovorna građanina spremna odgovoriti na izazove suvremenoga društva. Učenik će naučiti kako promatrati i razmišljati u kontekstu prostora i vremena oblikujući cjelovitu sliku svijeta, poštujući svoj identitet i baštinu prostora u kojem živi, počevši od lokalne razine prema globalnoj. U središtu je poučavanja učenik kojemu se mora omogućiti istraživanje tema važnih za njegov osobni razvoj kako bi spoznao ono što će ga oblikovati u osobu sposobnu ostvariti vlastite potencijale. Učenje i poučavanje unutar društveno-humanističkoga područja bit će usmjereno na razvoj kompetencija određenih Okvirom nacionalnoga kurikulumu, a osobito na razvoj kompetencija kritičkoga mišljenja, rješavanja problema, kreativnosti i inovativnosti, komunikacije, suradnje, poduzetnosti i aktivna demokratskog građanstva. Imajući na umu novije spoznaje znanosti o učenju i poučavanju, društveno-humanističko područje otvoreno je za nove sadržaje, oblike i metode.

Društveno-humanističko područje u suvremenim uvjetima ekonomsko-tehničke globalizacije na poseban način razvija i promiče svijest o čovjeku kao slobodnom i odgovornom subjektu i nositelju nepovredivog dostojanstva i neotuđivih ljudskih prava i sloboda. Nasuprot otvorenih tehničkih, ekonomskih i tržišnih tendencija zanemarivanja i čak nijekanja temeljnih ljudskih vrijednosti i potreba, kako na lokalnom tako i na globalnom planu, društveno-humanističko područje razvija idejne i promiče vrijednosne pretpostavke za zaštitu pojedinca i zajednice od svih suvremenih oblika negacije, nasilja, diskriminacije i ropstva.

Društveno-humanističko područje uči se i poučava tijekom svih obrazovnih ciklusa. Ostvaruje se u sklopu obveznih i izbornih predmeta, međupredmetnih tema, dodatnih i izvannastavnih aktivnosti i projekata. U prvome i dijelom u drugom ciklusu kompetencije se stječu u sklopu predmeta *Priroda i društvo* te *Vjeronauk*, a potkraj drugoga i u trećem ciklusu u sklopu predmeta *Povijest, Geografija i Vjeronauk*. U četvrtom i petom ciklusu učenje i poučavanje društveno - humanističkoga područja nastavlja se u predmetima *Povijest, Geografija, Filozofija, Sociologija, Politika i gospodarstvo, Psihologija, Logika, Vjeronauk i Etika*.

Očekivanja toga područja u svim se odgojno-obrazovnim ciklusima mogu ostvariti učenjem i poučavanjem i u drugim izbornim predmetima.

U cilju zadovoljavanja odgojno-obrazovnih potreba darovitih učenika, uvodi se razlikovni kurikulum u skladu sa smjernicama *Okvira za poticanje iskustava učenja i vrednovanje postignuća darovite djece i učenika*.

U cilju zadovoljavanja odgojno-obrazovnih potreba učenika s teškoćama, kurikulum se prilagođava u skladu sa smjernicama *Okvira za poticanje i prilagodbu iskustava učenja te vrednovanje postignuća djece i učenika s teškoćama*.

B. ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI UČENJA DRUŠTVENO-HUMANISTIČKOGA PODRUČJA KURIKULUMA

Društveno-humanističko područje svakom učeniku treba omogućiti:

- da razvije sposobnost postavljanja pitanja, kritičkoga mišljenja, rješavanja problema, donošenja odluka i aktivna suočavanja s promjenama, sagledavajući život i rad te pojave i procese u konkretnom vremenu i prostoru i njihove uzročno-posljedične veze kako bi se osposobio za život i rad.
- da spozna i razumije cjelovit društveni, ekonomski i tehnološki održiv razvoj te skrbi o njemu štiteći međuovisnost života na Zemlji i poštujući različitost društvenih potreba i perspektiva.
- da usvoji znanja o obilježjima svijeta na temelju kojega će oblikovati svijest o raznovrsnim komplementarnim perspektivama o društvenim pojavama i ljudskom djelovanju, razvijajući vlastiti sustav vrijednosti i senzibilnost koji se očituje u vrijednostima i načelima suvremenoga demokratskog svijeta.
- da razvije komunikacijsku kompetenciju kako bi se osnažio za suočavanje s novim životnim situacijama, da bi kao aktivan i informiran građanin odgovorno djelovao u javnome³ životu lokalne, nacionalne, europske i globalne zajednice njegujući suživot u različitosti.
- da planira i unaprjeđuje osobni razvoj uporabom znanja i vještina koje mu omogućuju da ostvari vlastite potencijale i odgovorno članstvo u zajednici utemeljenoj na zajedničkim vrijednostima zaštite ljudskih prava.
- da usvoji metode spoznavanja i načina mišljenja karakteristične za društveno-humanističko područje.

- da stasa u samostalnu, samosvjesnu, ispunjenu i zrelu osobu.

C. MAKROKONCEPTI U ORGANIZACIJI DRUŠTVENO-HUMANISTIČKOGA PODRUČJA KURIKULUMA

Svijet u kojem živimo, obilježen složenim odnosima, globalizacijom i brzim razvojem tehnologije, izazov je za učenike, suočene sa zahtjevnim zadatkom davanja smisla naizgled nepovezanim informacijama. Mehanizmi za kategoriziranje i organiziranje informacija, povezivanje ideja i pronalaženje ili konstruiranje uzroka i modela, odnosno učenje vođeno makrokonceptima, mogu im pomoći u sagledavanju svakodnevnog iskustva, analiziranju društvenih pojava i svijeta oko sebe, pronalaženju odgovora na složena pitanja te uočavanju zakonitosti po kojima se te pojave događaju.

Sadržaji i očekivanja društveno-humanističkoga područja strukturirani su u četiri temeljna makrokoncepta:

- čovjek u vremenu
- čovjek u prostoru
- čovjek u zajednicama
- čovjek u svijetu.

Makrokoncepti obuhvaćaju područje učenja i poučavanja svakoga nastavnog predmeta koji pripada društveno-humanističkom području. Prožimaju se sadržajno i funkcionalno te pridonose razvoju konceptualnoga znanja i mišljenja primjenjivih na bilo koju temu ili sadržaj u tom području. Makrokoncept *Čovjek u prostoru*, primjerice, upućuje na vezu između *čovjeka* i prirodnog okoliša (*prostora*) u određenom *vremenu* u kojoj prirodni okoliš uvjetuje način života i proizvodnje i utječe na društveni i politički ustroj te kulturni razvoj, a čovjek zauzvrat prirodni okoliš oblikuje i mijenja. Makrokoncepti omogućuju da se znanje o različitim temama društveno-humanističkoga područja stječe iskustveno, da se neprestance nadograđuje te da bude primjenjivo u životu. To se prije svega odnosi na sposobnost apstraktnog i kritičkog mišljenja te na razvoj vještina koje će učeniku omogućiti bolje razumijevanje sadašnjosti i svijeta u kojem živi. Razvoj kompetencija za rješavanje problema i donošenje odluka, komunikaciju, suradnju, osobnu i društvenu odgovornost te građanske kompetencije (od lokalne do globalne razine), ključan je aspekt učenja u društveno-humanističkome području. Očekivanja, sadržaji i iskustva učenja definirani četirima makrokonceptima omogućuju postupan razvoj tih kompetencija u novom i sve složenijem kontekstu. Pojmovi *istraživanje*, *proučavanje*, *predstavljanje*, *kritičko promišljanje* i slično, upotrijebljeni u opisu očekivanja od učenika od prvoga do petog ciklusa, služe za procjenu učeničkih kompetencija primjerenih njihovoj dobi. Razvoj temeljnih kompetencija stoga valja promatrati u kontinuitetu, a ne zatvoren u jedan ciklus.

U društveno-humanističkome području učinkovito učenje i poučavanje uključuju različite metode, oblike i načine rada: primjerice aktivno učenje koje omogućuje promatranje, istraživanje, eksperimentiranje i igru; učenje utemeljeno na učenikovu iskustvu; uporabu različitih informacija, prikupljanje, vrednovanje i predstavljanje informacija; rješavanje problema i donošenje odluka; primjerenu uporabu tehnologije; rasprave i informirane rasprave; suradničko i samostalno učenje; interdisciplinarni pristup učenju i poučavanju; učenje izvan škole, terensku nastavu, posjete vanjskih suradnika.

Četiri navedena makrokoncepta svojim generalizacijama prerastaju društveno-humanističko područje. Povezujući sadržaje različitih predmeta i međupredmetnih tema, učenicima omogućuju učinkovit interdisciplinarni rad, a učiteljima suradničko planiranje i izvođenje procesa učenja i poučavanja.

Slika 1. Makrokoncepti učenja i poučavanja društveno-humanističkog područja

Čovjek u vremenu

Učenik razumije ljudsko djelovanje i iskustvo u prošlosti i suvremenosti proučavajući osobnu, zavičajnu, hrvatsku, europsku i svjetsku povijest, razvijajući pritom svijest o protjecanju vremena, promjenama i kontinuitetu. Osvješćuje potrebu za njegovanjem nacionalnog identiteta i objašnjava važnost čuvanja baštine zavičaja i Hrvatske kao dijela europskog i svjetskog nasljeđa.

Razumije uzroke i posljedice pojava, procesa, događaja i ljudskog djelovanja smještajući ih u društvene kontekste. Istražuje utjecaj promjena na pojedinca i društvo, ekonomiju, znanost, tehnologiju, komunikacije. Shvaća međutjecaj čovjeka i prostora u prošlosti i sadašnjosti te promišlja o razvoju događaja.

Istraživanjem utemeljenim na radu s izvorima, relevantnim znanstvenim spoznajama, analizom i interpretiranjem podataka razvija kritičko mišljenje i osvještava postojanje različitih pristupa prošlosti s obzirom na vremenski odmak.

Razumije utjecaj prošlosti i sadašnjosti na budućnost, stečena znanja i vještine primjenjuje u svakodnevnim životnim situacijama, rješava probleme i aktivno sudjeluje u osmišljavanju vlastite budućnosti.

Čovjek u prostoru

Učenik se upoznaje s različitim vrstama prostora (osobni, privatni, javni, geografski, kulturni, ekonomski, medijski, virtualni itd.) i snalazi se u njima. Kritički promišlja o različitim aspektima životnoga prostora i njihovu utjecaju na osmišljavanje egzistencije pojedinca i zajednica.

Promišlja o prostoru i istražuje ga s pomoću različitih disciplina koje ga proučavaju te primjenjuje interdisciplinarnu perspektivu stavljajući ga u vremenski i društveni kontekst.

Razvija kritički i kreativni odnos prema medijskom, kulturnom i virtualnom prostoru.

Spoznaje interakciju čovjeka i zajednica s prostorom na temelju prošlih i sadašnjih iskustava te njihovih značenja pri odlučivanju o budućim zahvatima i promjenama u prostoru.

Proučava mehanizme kretanja ideja, informacija, ljudi i robe. Prostor istražuje i kao izvor ekonomske aktivnosti, spoznavajući kako ljudi iskorištavaju prirodne resurse i upravljaju njima političkim odlukama.

Donosi informirane odluke povezane s održivošću razvijajući vještine komunikacije, analize i vrednovanja te proučavajući uzroke, modele i učinak ljudskoga ponašanja i aktivnosti na prostor.

Čovjek u zajednicama

Učenik uči o položaju pojedinca u društvenim strukturama (od najuže do globalne zajednice), o procesima i međusobnim utjecajima pojedinca i društva u kontekstu vremena. Razmatra i razumije čimbenike koji utječu na formiranje kolektivnih identiteta.

Istražuje položaj hrvatskoga društva u europskim integracijama i globalizacijskim procesima te osvještava vlastiti identitet. Razvija svijest o pripadanju hrvatskom i europskom kulturnom krugu te njeguje temeljne vrijednosti suvremenoga demokratskog društva. Kritički promišlja o različitim interesima unutar zajednice i angažira se u stvaranju vlastitih životnih uvjeta pridonoseći zajednici u kojoj živi, uzimajući u obzir ljudska prava.

Istražuje i osvještava aktivno i odgovorno sudjelovanje u društvenome, kulturnom, ekonomskom i političkom razvitku društva te djelovanje na načelima pravednosti i mirotvorstva.

Promišlja o ulozi kulturnog naslijeđa u oblikovanju društva. Istražuje društvene, političke, kulturne, religijske i druge različitosti u zajednicama te uči o njima, osposobljava se za međuljudsku i međukulturnu suradnju njegujući društvene vrednote.

Čovjek u svijetu

Filozofija, znanost, religija i umjetnost ključni su načini oblikovanja čovjekova razumijevanja sebe, svijeta i svojeg mjesta u njemu. Učenik istražuje oblikovanje znanja o sebi i svijetu karakteristično za filozofiju i društveno-humanističke znanosti kritički upotrebljavajući na kritički način njihove metode spoznavanja i načine mišljenja.

Učenik se upoznaje s različitim slikama svijeta, istražuje načine na koje su povezane s društveno-kulturnim vrijednostima i praksama, povijesnim zbivanjima i pojavama te odnosom prema prirodi. Istražuje njihove elemente i utjecaje u vlastitoj kulturi i zajednicama kojima pripada te osvješćuje aspekte svojega kulturnog i osobnog identiteta.

Upoznaje se s temeljnim životnim, religijskim i etičkim pogledima i razumije njihovu ovisnost o kulturno-vremenskom kontekstu. Može izraziti, objasniti i razvijati stajališta u skladu sa svojim osobnim, etičko-moralnim, kulturnim i vjerskim identitetom.

Prepoznaje zakonitosti vlastitog doživljavanja i ponašanja te doživljavanja i ponašanja drugih ljudi, što mu pomaže u stvaranju slike o svijetu i o vlastitom položaju u njemu.

Spoznajući sebe u svijetu, učenik stječe samopouzdanje i suodgovornost za sve oblike vlastitog napretka te razvija kompetencije nužne za aktivno djelovanje u društvu, za pozitivan odnos i suradnju s drugima.

D. ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA PO ODGOJNO- OBRAZOVNIM CIKLUSIMA I MAKROKONCEPTIMA

	ČOVJEK U VREMENU
1. CIKLUS	<p>A1.1. Učenik imenuje osobe i događaje iz vlastite prošlosti i prošlosti okoline te ih promatra u odnosu na sadašnjost i budućnost. Snalazi se u određivanju dnevnog i tjednog vremena.</p> <p>A1.2. Učenik prepoznaje pojedine uzroke i posljedice glavnih događaja i promjena te ljudskog djelovanja u užoj zajednici.</p> <p>A1.3. Učenik identificira pojedinačne izvore i informacije o svojoj okolini i rabi ih kreativno se izražavajući o njima te služeći se različitim alatima.</p> <p>A1.4. Učenik prepoznaje potrebu za očuvanjem sjećanja na događaje i osobe iz vlastite prošlosti i tradicije na primjerima iz svoje okoline.</p>

2. CIKLUS	<p>A2.1. Učenik uočava raznolikost osoba i događaja iz vlastite prošlosti, prošlosti okoline, zavičaja, Hrvatske, Europe i svijeta te uočava njihovu važnost i uzroke promjene i kontinuiteta.</p> <p>A2.2. Učenik razmatra i objašnjava uzroke i posljedice promjena u pojedinoj zajednici.</p> <p>A2.3. Učenik proučava i uspoređuje izvore i informacije povezane sa zavičajem, Hrvatskom, Europom i svijetom i kreativno se izražava objašnjavajući ih.</p> <p>A2.4. Učenik objašnjava važnost očuvanja zavičajne, nacionalne, europske i svjetske baštine.</p>
3. CIKLUS	<p>A3.1. Učenik istražuje, uspoređuje, vrednuje, kritički promišlja i donosi zaključke o različitim osobama i događajima u prošlosti i sadašnjosti te o njihovim interpretacijama u različitom vremenu i prostoru.</p> <p>A3.2. Učenik objašnjava višestruke uzroke i posljedice proučavanih događaja, pojava i procesa u društvenim i političkim zajednicama.</p> <p>A3.3. Učenik kritički analizira i vrednuje izvore i informacije iz različitog vremena i prostora te oblikuje samostalne spoznaje.</p> <p>A3.4. Učenik razvija, zauzima i obrazlaže stav o očuvanju zavičajne, nacionalne, europske i svjetske baštine i o tome kritički promišlja.</p>
4. CIKLUS	<p>A4.1. Učenik objašnjava kontinuitet i promjene. Pronalazi poveznice između prošlosti i sadašnjosti usporedbom njihovih sličnosti i razlika.</p> <p>A4.2. Učenik sagledava višestruke uzroke i posljedice pojava, procesa i događaja u društvenim i političkim zajednicama te njihov utjecaj na buduća zbivanja.</p> <p>A4.3. Učenik analizira složenije i raznovrsnije izvore i interpretacije, kritički ih vrednuje, donosi vlastite zaključke te oblikuje stavove o predrasudama, stereotipima, pristranosti i prijeporima.</p> <p>A4.4. Učenik istražuje i vrednuje baštinu kao ekonomsku i kulturnu vrijednost te njezinu primjenu u održivom razvoju.</p>
5. CIKLUS	<p>A5.1. Učenik objašnjava i vrednuje promjene i kontinuitet te složene pojave i procese s različitih gledišta. Donosi zaključke o budućem razvoju na temelju znanja o prošlosti i sadašnjosti.</p>

	<p>A5.2. Učenik kritički promišlja o višestrukim uzrocima i posljedicama događaja, pojava i procesa te o njima oblikuje vlastita stajališta.</p> <p>A5.3. Učenik kritički vrednuje i sabire izvore, podatke i interpretacije o pojedinoj temi te na temelju njih donosi zaključke i raspravlja.</p> <p>A5.4. Učenik se aktivno uključuje u upoznavanje različitih zajednica i kultura te osvještava multikulturalnost.</p>
--	--

	ČOVJEK U PROSTORU
1. CIKLUS	<p>B1.1. Učenik uočava i opisuje prirodnogeografska i društvenogeografska obilježja uže okoline te osmišljava i aktivno sudjeluje u njezinu uređenju.</p> <p>B1.2. Učenik promatra i opisuje pojave i procese u prostoru te se orijentira u užoj okolini.</p> <p>B1.3. Učenik promatra i opisuje kako se krajolik mijenja ovisno o unutarnjim i izvanjskim utjecajima, uočava da su inicijativnost i poduzetnost nužne za očuvanje i zaštitu prostora.</p> <p>B1.4. Učenik prepoznaje i objašnjava važnost raznovrsnih prostora za egzistenciju pojedinca, uočava da ostvarenje pojedinih potreba u prostoru ovisi o mogućnostima odnosno ograničenjima prostora.</p>
2. CIKLUS	<p>B2.1. Učenik analizira prirodne i društvene značajke prostora u kojem živi, uočava i objašnjava povezanost ljudi i prostora te važnost te veze za život.</p> <p>B2.2. Učenik stječe vještine orijentacije u prostoru, razmatra i uspoređuje prirodna i društvena obilježja različitih regija, Hrvatske i svijeta.</p> <p>B2.3. Učenik analizira utjecaj ljudskog djelovanja na prostor i okoliš povezujući to djelovanje s ekonomijom zavičaja i regije u kojima živi.</p> <p>B2.4. Učenik razlikuje vrste prostora (javni, privatni, kulturni, medijski, virtualni itd.), uočava vlastite mogućnosti utjecaja na njega te se koristi njime u skladu sa svojim potrebama, skrbeći se o potrebama drugih.</p>

3. CIKLUS	<p>B3.1. Učenik istražuje, uspoređuje, vrednuje i kritički razmatra različite aspekte prostora, objašnjava organizaciju prostora u Hrvatskoj, Europi i svijetu i donosi zaključke.</p> <p>B3.2. Primjenjujući regionalni i problemski pristup učenik kritički analizira i vrednuje politička, ekonomska, društvena i kulturna obilježja različitih prostora.</p> <p>B3.3. Učenik analizira ključne aspekte međudnosa prirodnog okoliša, iskorištavanja obnovljivih i neobnovljivih izvora, mogućnosti zapošljavanja i razvoja, promišlja o održivom razvoju prostora te oblikuje samostalne spoznaje.</p> <p>B3.4. Učenik analizira prošla, sadašnja i buduća obilježja prostora, kritički razmatra pripadnost hrvatskomu, europskom i svjetskom kulturnom prostoru.</p>
4. CIKLUS	<p>B4.1. Učenik objašnjava uzročno-posljedične veze između prirodnih i društvenih činitelja u prostoru, vrednuje ih i kritički analizira te organizira zadane sadržaje u cjelinu.</p> <p>B4.2. Učenik analizira obilježja urbanih/ruralnih prostora, od lokalnih do globalnih, i analizira uzorke odnosa između industrijsko-tehnološkog razvoja i prirodnog okoliša.</p> <p>B4.3. Učenik kritički promišlja o privatnom interesu u odnosu na javni te o ekonomskim izazovima povezivanja ljudskih potreba i želja u odnosu na ograničene izvore radi održivog razvoja prostora Hrvatske, Europe i svijeta.</p> <p>B4.4. Učenik prati i analizira različite vrste prostora, kritički vrednuje utjecaj medijske slike svijeta na oblikovanje društvenogeografskog i virtualnog prostora, kritički promišlja raspravlja o stavovima.</p>
5. CIKLUS	<p>B5.1. Učenik kreativno, s različitih aspekata, promišlja o budućem razvoju prostora uzimajući u obzir slične ili različite društvene pojave i procese te donosi zaključke o prostoru primjenjujući istraživačke metode i terenski rad.</p> <p>B5.2. Učenik kritički promišlja o protoku ljudi, informacija, ideja i robe od lokalne do globalne razine, odabire izvore, podatke i interpretacije te na temelju njih donosi zaključke i raspravlja.</p>

	<p>B5.3. Učenik sagledava višestruke prirodne, društvene, ekonomske, tehnološke i političke aspekte prostora, pronalazi strategije, promišlja o mogućim rješenjima i oblikuje vlastite stavove.</p> <p>B5.4. Učenik istražuje i raspravlja o političkoj, ekonomskoj i društvenoj uvjetovanosti životnoga prostora, spoznajući da treba aktivno i odgovorno djelovati u njemu.</p>
--	---

	ČOVJEK U ZAJEDNICAMA
1. CIKLUS	<p>C1.1. Učenik prepoznaje i opisuje vrste zajednica, vlastito mjesto i ulogu u zajednici te uloge drugih ljudi u različitim zajednicama.</p> <p>C1.2. Učenik, istražujući primjenu i važnost pravila za zajednički život u svakodnevicu, spoznaje značenje prava i odgovornosti, uočava važnost doprinosa svakog pojedinca u odlučivanju i donošenju pravila te raspravlja o tome.</p> <p>C1.3. Učenik, istražujući različita zanimanja i djelatnosti u svojoj okolini, razumije povezanost rada i zarade te prepoznaje važnost odgovorna trošenja novca i mogućnost štednje.</p> <p>C1.4. Učenik prepoznaje najvažnija prirodna i kultura obilježja prostora u kojem živi i njihovu vezu s načinom života ljudi te ulogu pojedinca i zajednice u očuvanju prirodne i kulturne baštine.</p>
2. CIKLUS	<p>C2.1. Učenik objašnjava vlastitu ulogu i uloge drugih ljudi u zajednicama kojima pripadaju te raspravlja o međuljudskim odnosima. Upoznaje interaktivan odnos pojedinca i zajednice te promišlja o njegovim učincima.</p> <p>C2.2. Učenik razvija svijest o važnosti pravila društvenoga ponašanja te upoznaje procese i načine njihova određivanja. Sudjelujući u aktivnostima i projektima sve više uočava važnost angažmana svakog pojedinca i objašnjava osnovne koncepte demokracije.</p> <p>C2.3. Učenik istražuje i razumije povezanost čovjekova odnosa prema prirodnom okolišu i ekonomske djelatnosti. Razumije važnost poduzetnosti i inovativnosti za razvoj pojedinca i zajednice te se uključuje u aktivnosti koje ih promiču.</p>

	<p>C2.4. Učenik istražuje različite kulturne čimbenike vlastitog identiteta i njeguje pozitivan odnos prema hrvatskoj kulturnoj baštini i domovini te prema drugim kulturama.</p>
3. CIKLUS	<p>C3.1. Učenik prati, istražuje i objašnjava društvene događaje i procese iz različitih izvora informacija, procjenjuje utjecaj različitih društvenih skupina na širu zajednicu i o tome raspravlja s vršnjacima.</p> <p>C3.2. Učenik navodi i analizira prava građana Republike Hrvatske, objašnjava vezu između ljudskih prava i načina odlučivanja u zajednici te promišlja o odgovornostima koje iz toga proizlaze.</p> <p>C3.3. Učenik istražuje ekonomske procese u hrvatskom društvu, promišlja o njihovim etičkim aspektima i razvija ekonomsku pismenost radi daljnjega obrazovnog, profesionalnog i osobnog razvoja.</p> <p>C3.4. Učenik objašnjava čimbenike nacionalnog identiteta uz poštovanje različitosti u Hrvatskoj i Europi. Istražuje hrvatsko društvo u kontekstu europskih i globalizacijskih procesa promišljajući o prednostima i nedostacima vrsta društvene i teritorijalne organizacije.</p>
4. CIKLUS	<p>C4.1. Učenik osvještava svoju osobnost u odnosu prema drugim ljudima, kritički raspravlja o različitim oblicima ljudskoga ponašanja i objašnjava ih te istražuje različite vrijednosti i stavove.</p> <p>C4.2. Učenik istražuje političke procese i europske ustanove te promišlja o odnosu između Republike Hrvatske i međunarodne zajednice. Raspravlja o temeljnim načelima demokratske političke kulture, primjenjuje ih u različitim školskim aktivnostima i u odnosu s drugim ljudima.</p> <p>C4.3. Učenik razumije temeljne pojmove poduzetništva, istražuje i objašnjava poduzetničke inicijative.</p> <p>C4.4. Učenik obrazlaže važnost poznavanja i ispravnog vrednovanja nasljeđa i vlastitog identiteta kao hrvatskoga, europskoga građanina i građanina svijeta, iskazujući poštovanje prema drugima i drugačijima.</p>
5. CIKLUS	<p>C5.1. Učenik navodi i analizira različite modele odnosa između pojedinca i zajednice te temeljne političke vrijednosti na kojima počivaju (sloboda, jednakost, pravednost...) i argumentirano raspravlja o njima.</p>

	<p>C5.2. Učenik kritički razmatra ulogu međunarodnih organizacija i globalizacijskih procesa važnih za razvoj zajednice i prepoznaje etičku dimenziju suvremenih političkih procesa na kojima se uređuju međunarodni odnosi. Kritički analizira i vrednuje osobnu i zajedničku odgovornost za sudjelovanje u društvu.</p> <p>C5.3. Učenik istražuje i analizira kako pojedini ekonomski čimbenici globalno utječu na uvjete života i rada u Hrvatskoj, Europi i svijetu te kritički promišlja o otvorenom tržištu. Istražuje financiranje javnih dobara i upravljanje njima u kontekstu ljudskih prava i političkih odluka. Sudjeluje u osmišljavanju i provedbi ekonomskih aktivnosti i inicijativa.</p> <p>C5.4. Učenik istražuje i obogaćuje svoj identitet novim dimenzijama uspoređujući i vrednujući odnose: lokalno - globalno, tradicionalno - moderno, većinsko - manjinsko, duhovno - materijalno, hrvatski identitet - multikulturalnost.</p>
--	--

	ČOVJEK U SVIJETU
1. CIKLUS	<p>D1.1. Učenik izražava i opisuje osnovna iskustva (potrebe, želje, emocije...) i spoznaje o sebi, svojim vrijednostima, svojem mjestu i ulozi u obitelji, skupini te bližoj okolini. Razvija samopoštovanje spoznajući sebe i svoj odnos prema drugima.</p> <p>D1.2. Učenik prepoznaje i opisuje uloge drugih ljudi u neposrednoj okolini, izražava razumijevanje i poštovanje prema drugima i njihovim svjetonazorima, vrijednostima i vjeri te razvija kulturu dijaloga.</p> <p>D1.3. Učenik prepoznaje da znanja i vrijednosti utječu na stvarno djelovanje ljudi promišljajući i postavljajući pitanja o sebi, drugima, različitim životnim situacijama te o svijetu.</p> <p>D1.4. Učenik prepoznaje i opisuje kulturne motive koji su mu poznati iz svakodnevnoga života, tradicije, umjetnosti i medija.</p>
2. CIKLUS	<p>D2.1. Učenik navodi i objašnjava osnovna iskustva i spoznaje o sebi, svojim svjetovnim i religioznim vrijednostima, svojem mjestu i ulozi u bližoj i široj okolini.</p>

	<p>D2.2. Učenik opisuje i objašnjava uloge drugih ljudi u široj okolini. Prepoznaje i razumije da su ljudi u društvu različiti te prepoznaje predrasude i stereotipe o njima. Promišlja o važnosti iskazivanja poštovanja prema drugim ljudima i razumijevanje njihovih životnih vrijednosti i stavova.</p> <p>D2.3. Učenik, uočavajući različita iskustva u susretanju s drugim ljudima i u odnosu prema svemu što ga okružuje, objašnjava odnose, osvještava moguće moralne dvojbe koje iz njih proizlaze, raspravlja o njima i obrazlaže svoja gledišta te promišlja o načinima konstruktivna rješavanja problema koji bi mogli proizići iz tih odnosa.</p> <p>D2.4. Učenik istražuje kulturne koncepte i praksu koristeći se različitim izvorima znanja i razvijajući kritičko i analitičko mišljenje te promišlja na kako pojedini religijski i nereligijski pogledi na svijet utječu na čovjekov odnos prema sebi, drugima i svijetu.</p>
3. CIKLUS	<p>D3.1. Učenik izražava svoju osobnost, potrebe, želje, stavove i vrijednosti, objašnjava razloge svojih postupaka i stavova te ocjenjuje utjecaj različitih čimbenika, osobito društvenih medija, na razvoj osobnog identiteta. Svoja mišljenja i stajališta može smisljeno izraziti i zagovarati.</p> <p>D3.2. Učenik promišlja o potrebama, željama, stavovima i vrijednostima drugih ljudi, iskazuje poštovanje prema drugima te svojim postupcima pridonosi stvaranju ozračja dijaloga i međusobnoga prihvaćanja.</p> <p>D3.3. Učenik spoznaje i promiče vrijednosti, osobito one koje su važne za oblikovanje hrvatske kulture i društva, te uviđa i obrazlaže važnost njihove primjene u osobnom angažmanu i zajedničkim aktivnostima u užoj i široj zajednici.</p> <p>D3.4. Učenik poznaje i razumije utjecaj znanstvenih, filozofijskih i religijskih pogleda na svijet koji propituju i objašnjavaju prirodu svijeta i čovjeka te načine njegova života. Sposoban je argumentima artikulirati iskustvo o čovjeku, kulturi i religiji.</p>
4. CIKLUS	<p>D4.1. Učenik objašnjava svoje uloge i odgovornost prema sebi i drugima, raspravlja o njima te primjenjuje znanja radi promicanja svih oblika vlastitoga razvoja.</p> <p>D4.2. Učenik prepoznaje i objašnjava različite oblike ljudskoga ponašanja, pojave i procese u kulturi i društvu, razložno raspravlja o njima te promišlja o njihovom utjecaju na ljude.</p>

	<p>D4.3. Učenik kritički promišlja o značenju i važnosti moralnih načela, moralnih, političkih i pravnih norma te ostalih vrsta pravila i o njihovom utjecaju na kvalitetu života pojedinca i zajednice.</p> <p>D4.4. Učenik promišlja o znanstvenim, religijskim, filozofskim i drugim relevantnim pogledima na stvarnost, objašnjava ih i razumije te oblikuje i kritički obrazlaže svoje stajalište o različitim aspektima te stvarnosti.</p>
5. CIKLUS	<p>D5.1. Učenik objašnjava vlastito mjesto i ulogu u društvu, kritički promišlja o njima te preuzima odgovornost za svoje izbore i odluke.</p> <p>D5.2. Učenik vrednuje različite oblike ljudskoga ponašanja, pojave i procese u kulturi i društvu te razmatra prikladne mogućnosti djelovanja.</p> <p>D5.3. Učenik prepoznaje, opisuje i argumentira vrijednosti osobnog i kulturnog identiteta kao hrvatskoga i europskoga građanina i građanina svijeta te razumije i poštuje identitete drugih.</p> <p>D5.4. Učenik razumije prijepore povezane sa znanošću, filozofijom, religijom i etikom te ih argumentirano razlaže iz različitih kutova. Razvijajući apstraktno mišljenje, propituje, objašnjava i vrednuje različite egzistencijalne, etičke, društvene, kulturne i religijske fenomene, obrazlaže svoje stajalište o njima te donosi razborite životne odluke.</p>

E. POVEZIVANJE S OSTALIM PODRUČJIMA KURIKULUMA I MEĐUPREDMETNIM TEMAMA

Multidisciplinarna isprepletenost i povezanost **Društveno-humanističkoga područja** kurikuluma s ostalim odgojno-obrazovnim područjima i međupredmetnim temama omogućuje skladnost odgojno-obrazovnoga procesa, razvoj svih temeljnih i specifičnih kompetencija učenika te otvorenost kurikuluma.

Vertikalne i horizontalne korelacije odgojno-obrazovnih područja te povezanost njihovih sadržaja i očekivanja osiguravaju slobodnu i otvorenu konceptualnu povezanost. Prijenosom stečenoga znanja iz odgojno-obrazovnih područja i međupredmetnih tema smisleno se povezuje sadržaj što povećava autonomiju učitelja omogućavajući mu fleksibilnije programiranje, planiranje i provedbu odgojno-obrazovnoga rada usmjerenoga ponajprije na učenika.

Razvoj komunikacijske kompetencije naglašen u ciljevima društveno-humanističkoga područja u izravnoj je vezi s jezično-komunikacijskim područjem.

U učenju i poučavanju o vezi između prostora i okoliša, prirodnim izvorima, održivosti i utjecaju ekonomije na okoliš očitava se povezanost s prirodoslovnim područjem te međupredmetnim temama Održivi razvoj i Zdravlje. Omogućujući razumijevanje važnosti

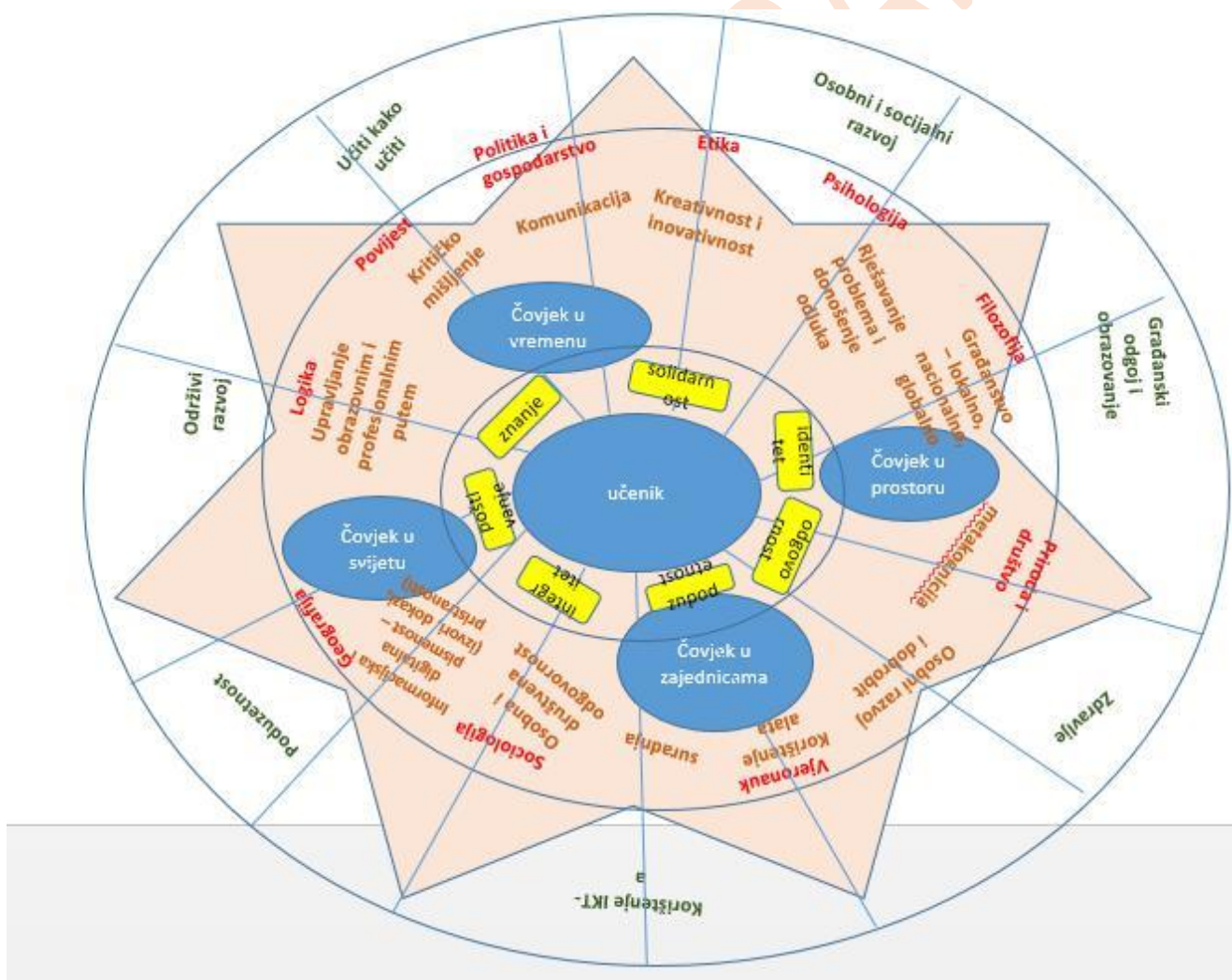
tjelesnih aktivnosti i razvoj tolerancije prema drugima u skladu sa zdravim načinom života, društveno-humanističko područje usko je povezano s tjelesnim i zdravstvenim područjem.

U promišljanju o značenju, važnosti i utjecaju moralnih načela, etičkih, političkih i pravnih norma te drugih vrsta pravila na kvalitetu života pojedinca i zajednice ogleda se povezanost s Građanskim odgojem i obrazovanjem te Osobnim i socijalnim razvojem.

Zbog spoznaje i promicanja vrijednosti koje su važne za oblikovanje hrvatske kulture i društva ovo je područje povezano s umjetničkim područjem.

Metodologija oblikovanja znanja specifična za društveno-humanističko područje u izravnoj je vezi s međupredmetnim temama Učiti kako učiti, Uporaba IKT-a i Poduzetništvo.

Poticanje razumijevanja cjelovitoga društvenog, ekonomskog i tehnološkog održivog razvoja, uza skrb o njemu, šticeanjem međuovisnosti života na Zemlji, što je naglašeno u odgojno-obrazovnim ciljevima društveno-humanističkoga područja, povezano je s tehničkim i informatičkim te matematičkim odgojno-obrazovnim područjem.

Slika 2. Prikaz društveno-humanističkog područja u sustavu odgoja i obrazovanja Republike Hrvatske

Slika 3. Paška čipka, dio hrvatske i svjetske kulturne baštine

NIJE LEKTORIRANO